

La pinya

(ALDC, V, 1253. La pinya)

La *pinya* és el fruit del pi especialment de les espècies *Pinus halepensis* ('pi blanc') i *Pinus pinea* ('pi pinyoner'). El mot, pancatalà, deriva del llat. (NUX) PINEA, el determinant del qual era inicialment un adjectiu (literalment "nou del pi", veg. *nou de pi* 99), convertit després en substantiu; var.: *pinya de pi* 99; *espanya* 48, per encreuament amb *espanyar* 'treure els pinyons'; *pinyeta* 83; quan està oberta, "seca", sense pinyons rep els noms de *pinyaca* 43, *pinyoca* 52, *pinyot* 54, 105, *trampot* 177, *trompot* 178, *pinotxa* "trompot sec i obert" (*pinotxa* i *pinotxeta* 100 semblen sinònims de 'pinya'), probablement *pinarroca* 87, *bitxonya* 7 deu ser una var. metatètica de *pinotxa* amb sonorització de l'oclusiva, dotats tots de suf. pejoratiu; en algunes poblacions es distingeix la 'pinya del pi pinyer' (*pinya* 83, *pinya vera* 70, 74, 158, 182), de la de l' 'avet' (*pinya* 88) o de la del 'pi blanc' (*pinyeta* 83); en alg. *pi* 85 (reducció de *arbre de pi*) és el fruit "mascle" i *penya* 85, var. de *pinya*, el "femella". *Copinya* 76, 80 és una atracció paronímica de *copinya* 'conquilla', a partir de *pinya*.

Altres mots es troben probablement en la utilització de les pinyes closes com a ovelles o altres animals del pessebre, tot afegint-hi quatre palets que simulaven les cames: *be* 119, d'origen onomatopèic; *bou* 123 (< BŎVE); *borrec*

'anyell' 91, *borrega* 'anyella' 89, der. de *borra*, per la llana que els cobreix (potser *borrutxa* 90 i *borralla* 96 hi estan relacionats); *crabó* 90, metàtesi de *cabró* (veg. Veny, 2001 b: 20).

Xitxa 11, del llenguatge infantil, pot fer referència als pinyons de l'interior de la pinya com si en fossin la carn; *cabossa* 102 pot al·ludir a un extrem de la pinya més voluminós que la resta; *carrasca de pins* 93 (dim. *carrasqueta* 93), d'origen preromà, deu ser una extensió semàntica des de 'alzina' (cf. eiv. *carrasca* 'escorça del pi'), contaminat per *carràs* 'gotim, raïm', i *pinya macarulla* 88, metàtesi de **mallaruga* < *ballaruga*, és una extensió de 'agalla de roure'. És fosca la motivació de *estel* 103. *Pinya*, amb les seves var., matisant eventualment si es tracta de la 'pinya del pi ver' o de la 'pinya del pi blanc' o bé si la pinya és closa o oberta, presenta un domini quasi absolut en tot el territori, tret de la Llitera i Ribagorça, on diuen *pinotxa*, continuïtat d'àrea lingüística de l'arag. *pinocha*. La cultura popular referida a Nadal s'ha mostrat especialment productiva (*be*, *borrec*, *bou*).

Són mots normatius *pinya* i *pinyoca*, des del *DOrt*, 1917; *pinyoc* i *pinyoca* 'pinya del pi negre', des del *DG₁*, 1932.

